

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

מלכות אסא מתוארת בספרנו 47 פסוקים לעומת 16 בלבד במלכים. בדברי הימים מחולקת מלכות אסא לשתי תקופות- תקופה חיובית ותקופה שלילית ומתווספים לנו אירועים רבים: מלחמת אסא נגד זרח הכושי, נאומיהם של הנביאים עזריהו בן עודד וחנני, ופירוט על מחלתו של אסא. בתקופה הראשונה אסא עושה הישר בעיני ה', מבער את הפולחן הזר וכתוצאה מכך מנצח במלחמה ומבצר את ממלכתו. בתקופה השנייה אסא נשען על בן הדד במקום על הקב"ה, לוקח מאוצרות המקדש ופוגע בחנני, וכאשר הוא חולה הוא דורש ברופאים במקום בה'. על פי מלכים הרושם על אסא הוא חיובי ואילו בדברי הימים מובאת עליו גם ביקורת, ומודגשת תפיסת הגמול המחודדת את השכר והעונש המיידים על כל מעשה.

1.

נאום עזריהו בן עודד (טו, פס' א'-ז') אינו מוזכר במלכים ודמותו לא ידועה לנו ממקורות אחרים.

א | מה לדעתכם משמעות הנאום? האם תוכלו לראות קשר בין שמו של הנביא ושם אביו לתוכן דבריו?

ב | בנאום יש ציטוטים מנביאים מאוחרים יותר, בשינויים מסוימים. השוו את פס' ג' בפרקנו להושע ג, פס' ד'; את פס' ד'-ז' בפרקנו לזכריה ח, פס' ט'-י, ולירמיהו לא פס' ט"ו; מהי לדעתכם עשויה להיות הסיבה לדמיון בין הנבואות?

ג | היעזרו בדבריו של פרופ' י"א זליגמן על השוני בין הציטוט מהושע לנאומו של עזריהו:

הפסוק נשען על הפסוק מהושע ג, ד' "כי ימים רבים ישבו בני ישראל אין מלך ואין שר ואין זבח ואין מצבה ואין אפוד ותרפים", אך השוני מלמד על הערכים החשובים בתקופת בעל דה", שהם ערכים מופשטים הרבה יותר. המושג "תורה" אינו מקרי והוא מרכזי וחיוני במחשבתו של בעל דה". הוא נמצא בעשרה מקומות שאין להם מקבילה במלכים, ומופיע בכתובים שיש להם משקל מיוחד להשקפת עולמו של המחבר. הדתיות המתוארת ע"י בעל דה"י בנאום עזריהו מתמצה בדרישת אלוהים ועזריהו בן עודד מאיים על המלך ועל יהודה ובנימין שמחמת בגידתם באלוהים לא ימצאו אותו ויצטרכו לחיות בלי אלוהי אמת, שהדרך אליו היא התורה היוצאת מפי כהן מורה. הכתוב כאן מושפע באופן ברור מדברי הושע ג, ד' אולם מתוך הדמיון אתה עומד על ההבדל. בעוד שהנביא מדבר על המלך ושריו על זבח ומצבה, על אפוד ותרפים כערכים שהעם נושא אליהם את עיניו הרי שלבעל דה"י הפך תוכן החיים הדתיים לדרישה באלוהים, כהונה ותורה.

2.

בתיאור חידוש המזבח וכריתת הברית יש רמזים טקסטואליים המקשרים את מעשי אסא לברית סיני. עיינו בפס' י' מהי משמעות התאריך? השוו לשמות **יט**, פס' א' [התרגום הארמי לפס' י"א מזהה במפורש "בחגא דשבועותא"], השוו גם את פס' ט"ז לשמות **לב**, פס' כ'. מה משמעות הדמיון לדעתכם וכיצד הוא מחזק את דמותו של אסא?

3.

מלחמת אסא ובעשא:

א | השוו למל"א טז פס' ח'-כ"ג, מה הקושי בתאריך המוזכר בפס'?

ב | עיינו בפירוש הרד"ק ובמדרש סדר עולם רבה. איזה משמעות נותן סע"ר לתאריך זה?

רד"ק דברי הימים ב פרק טז פס' א: בשנת שלשים ושש למלכות אסא עלה בעשא - היאך היה זה?

והלא כתוב בספר מלכים "בשנת עשרים ושש לאסא מלך יהודה מלך אלה בן בעשא"

ועוד כתוב שם כי בשנת שלש לאסא מלך בעשא על ישראל ומלך עשרים וארבע שנה הנה שלמה מלכותו בשנת עשרים ושש לאסא.

יתכן לפרש כי אותן חשבונות של ספר מלכים אינו מונה לתחלת מלכות אסא אלא לתחלת מלחמותיו, ועשרה שנים שקטה הארץ בתחלת מלכותו כמו שאמר בימיו שקטה הארץ עשרה שנים, ולפי שבספר מלכים זוכר ענין מלכי ישראל ג"כ לא זכר תחלת מלכות אסא אלא מעת שהחל להלחם ועשר שנים שקטה הארץ לא מנה אותם שם, ושתי שנים מאלה עשר שנים היו בימי ירבעם והשמנה שנים לא מלך נדב על ישראל ואם מלך לא חזקה מלכותו ולא מנה אותם לו ובשנה השנית אחר העשרה שנים מלך נדב מלכות שלמה ונלחם עם אסא וגם בשנת שלש לאסא שאומר שם זהו פי' בשנת שלש שהחל להלחם עם מלכי ישראל ונלחם תחלה עם נדב בן ירבעם ושלש שנים מלך בעשא ונלחם עם אסא כמו שאמר שם ומלחמה היתה בין אסא ובין בעשא כל ימיהם. ומלחמה זו שעלה בעשא ובנה את הרמה היתה בשנת כ"ג למלכות בעשא שהיא שנת ל"ו לתחלת מלכות אסא והיא שנת כ"ה או כ"ו למלחמת אסא כי שנה שנייה של נדב בן ירבעם מונה אותו ג"כ לבעשא כי אפשר שלא שלמה השנה לו, ובסדר עולם אמר ...

סדר עולם רבה (ליינר) פרק טז

... בשנת שלשים ושש למלכות אסא עלה בעשא מלך ישראל על יהודה וגו' (דברי הימים ב טז א),

אפשר לומר כן? והלא אסא קבר את בעשא בשנת כ"ו למלכותו, ומה תלמוד לומר לאסא, כנגד ל"ו שנה שנתחתן שלמה בבת פרעה מלך מצרים, וכנגד ל"ו שנה שנגזרה על מלכות בית דוד שתחלק, ובאחרונה עתידה שתחזור להם, וכנגד ל"ו שנה שנגזרה למלכי ארם להיות שטן לישראל, ובאחרונה יפלו ביד בית דוד, לכך נאמר בשנת שלשים ושש למלכות אסא, בשנת שש עשרה לאסא, מאחר שנפל בידו זרח הכושי, היא שנת ל"ו שנה לשלמה משמת, באותה שעה כרתו ברית מלך ישראל ומלך ארם, לעלות ולהתגרות באסא, וקלקל אסא, ויצא אסא כסף זהב וגו', ברית ביני ובינך וגו', וישמע בן הדד וגו', ויהי כשמע בעשא ויחדל וגו', ובעת ההיא בא חנני וגו', הלא

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

דברי הימים ב' טו-טז

הכושים והלובים וגו', כי ה' וגו', (שם /דברי הימים ב' ט"ז א'), ולא זזו למלכי ארם להיות שוטנים לישראל עד מות אחז, ובימי אחז כרתו ברית מלך ישראל ומלך ארם, לעלות ולהתגרות עם אחז, ולא היתה זכות ביד אחז שיפלו בידו, ונפלו שניהם ביד תגלת פלאסר מלך אשור.

4.

נסו לעמוד על המכנה המשותף בין מעשיו של אסא המוזכרים בפרק טז.

5.

מחלת אסא: מה ההבדל בין תיאור המחלה במלכים ובדה"י?

השוו את תיאור מחלת אסא למחלת חזקיהו במל"ב כ, פס' א'-י"א ובדה"ב לב, פס' כ"ד-כ"ו. מה עולה מן ההשוואה?

6.

מה משמעות השריפה המזכרת בסוף פרק ט"ז? השוו ירמיהו פרק לד פס' ד'-ה' ועיינו **במצודת דוד שם:** ...ובמשרפות - כמו ששרפו על אבותיך המלכים מטתן וכלי תשמישן כן ישרפו עליך כי כן היה הדרך לשרוף על המלכים כמ"ש ישרפו לו וכו' (דברי הימים ב טז).

הרחבה:

יחסו של הרמב"ן (שהיה רופא בעצמו) לרפואה ולצורך להעזר ברופאים

רמב"ן ויקרא פרק כו:

(יא) ונתתי משכני בתוכם - זה בית המקדש. "ולא תגעל נפשי אתכם", אין רוחי קצה בכם...והנה הברכות האלה כפי פשוטן, עם היותן רבות כלליות בענין המטר השובע והשלום ופריה ורביה, אינן כמו הברכות שברך כבר בקצרה (שמות כג כה) "וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך", כי שם יבטיח במאכל ובמשתה, ושיהיה לברכה עד שלא יארע שום חולי בגופינו, ועל כן יהיו כלי הזרע שלמים ובריאים ונוליד כהוגן ונחיה ימים מלאים, כמו שאמר (שם פסוק כו) "לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימך אמלא", וכן אמר תחילה (שם טו כו) "כי אני ה' רופאך".

והטעם בזה, כי הברכות אע"פ שהם נסים, הם מן הנסים הנסתרים שכל התורה מלאה מהם כאשר פירשתי (בראשית יז א). והם אפילו ליחיד העובד, כי כאשר יהיה האיש החסיד שומר כל מצות ה' אלהיו, ישמרהו האל מן החולי והעקרות והשכול וימלא ימיו בטובה:

אבל אלו הברכות שבפרשה הזאת הן כלליות בעם, והן בהיות כל עמנו כלם צדיקים, ולכך יזכיר תמיד בכאן הארץ, ונתנה הארץ, לבטח בארצכם, שלום בארץ, מן הארץ, לא תעבור בארצכם וכבר בארנו כי כל אלה הברכות

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

3

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננר

The Sadie Rennet Women's Institute for Torah Studies

דברי הימים ב' טו-טז

כולם נסים, אין בטבע שיבאו הגשמים ויהיה השלום לנו מן האויבים ויבא מורך בלבם לנוס מאה מפני חמשה בעשותנו החוקים והמצות, ולא שיהיה הכל היפך מפני זרענו השנה השביעית: ואף על פי שהם נסים נסתרים, שעולם כמנהגו נוהג עמהם, אבל הם מתפרסמים מצד היותם תמיד לעולם בכל הארץ. כי אם הצדיק האחד יחיה, ויסיר ה' מחלה מקרבו, וימלא ימיו, יקרה גם זה בקצת רשעים. אבל שתהיה ארץ אחת כולה, ועם אחד תמיד, ברדת הגשם בעתו, ושובע, ושלוה, ובריאות, וגבורה, ושברון האויבים, בענין שאין כמוהו בכל העולם, יודע לכל כי מאת ה' היתה זאת. ועל כן אמר (דברים כח י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך: והיפך זה יהיה בקללות... והכלל כי בהיות ישראל שלמים והם רבים, לא יתנהג עינים בטבע כלל, לא בגופם, ולא בארצם, לא בכללם, ולא ביחיד מהם, כי יברך השם לחמם ומימם, ויסיר מחלה מקרבם, עד שלא יצטרכו לרופא ולהשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל, כמו שאמר (שמות טו כו) "כי אני ה' רופאך".

וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרה עון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים, כענין חזקיהו בחלותו (מ"ב כ ב ג). ואמר הכתוב (דהי"ב טז יב) "גם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים", ואילו היה דבר הרופאים נהוג בהם, מה טעם שיזכיר הרופאים, אין האשם רק בעבור שלא דרש השם. אבל הוא כאשר יאמר אדם, לא אכל פלוני מצה בחג המצות כי אם חמץ:

אבל הדורש השם בנביא לא ידרוש ברופאים. ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם, אחר שהבטיח "וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך", והרופאים אין מעשיהם רק על המאכל והמשקה להזהיר ממנו ולצוות עליו: וכך אמרו (ברכות סד א) כל עשרין ותרתין שנין דמלך רבה רב יוסף אפילו אומנא לביתיה לא קרא, והמשל להם (במדב"ר ט ג) תרעא דלא פתיח למצותא פתיח לאסיא. והוא מאמרם (ברכות ס א) שאין דרכם של בני אדם ברפואות אלא שנהגו, אילו לא היה דרכם ברפואות יחלה האדם כפי אשר יהיה עליו עונש חטאו ויתרפא ברצון ה', אבל הם נהגו ברפואות והשם הניחם למקרי הטבעים:

וזו היא כוננתם באמרם (שם) ורפא ירפא מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, לא אמרו שנתנה רשות לחולה להתרפאות, אלא כיון שחלה החולה ובא להתרפאות כי נהג ברפואות והוא לא היה מעדת השם שחלקם בחיים, אין לרופא לאסור עצמו מרפואתו, לא מפני חשש שמא ימות בידו, אחרי שהוא בקי במלאכה ההיא, ולא בעבור שיאמר כי השם לבדו הוא רופא כל בשה, שכבר נהגו.

ועל כן האנשים הנצים שהכו זה את זה באבן או באגרוף (שמות כא יח) יש על המכה תשלומי הרפואה, כי התורה לא תסמוך דיניה על הנסים, כאשר אמרה (דברים טו יא) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, מדעתו שכן יהיה. אבל ברצות השם דרכי איש אין לו עסק ברופאים.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

4

מתן ומתן
מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננערט
The Sadie Rennert Women's Institute for Torah Studies